

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА В ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ключові слова: тваринництво, скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство, Черкаська область.

Вступ. Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин, загострення конкуренції, високі вимоги до якості продуктів харчування, поява нових конкурентоспроможних підприємств, глобалізаційні процеси – все це впливає на стан розвитку сучасного агропромислового комплексу України і на тваринництво зокрема, обумовлюючи його пріоритети та напрями діяльності. Тваринництво забезпечує споживачів цінними продуктами харчування. Тому стан розвитку даної галузі сільського господарства є актуальним на даний час та віднесений до пріоритетних в завданнях аграрної політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню даної тематики були присвячені наукові праці відомих економіко – географів, таких як Г.В. Балабанова, С.П. Запотоцького, С.І.Іщука, А.С. Лисецького, В.П. Нагірної, П.О.Сухого, М.Д. Пістуна, Р.А.Язініної та праці відомих економістів - аграрників - П.Т. Саблука, С.М. Кваші та ін.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. В даній статті робиться спроба розглянути сучасний стан тваринництва області. Проаналізувати кожну з галузей тваринницького комплексу Черкащини, та сформулювати основні пріоритети для розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу. Тваринництво - особлива галузь сільського господарства, стан розвитку якої вагомо впливає на економічний потенціал АПК як країни, так і її регіонів зокрема та всі сфери суспільного виробництва. У галузевій структурі сільського господарства за вартістю валової продукції тваринництво знаходиться на другому місці, після рослинництва, важливою галуззю сільського господарства, частка його у загальному показнику сягає 42,2 %. Від рівня його розвитку залежить наповнення ринку висококалорійними продуктами харчування — м'ясом, молочними продуктами, яйцями тощо. Воно дає сировину для харчової і легкої промисловості (м'ясо, молоко, шкіра, вовна, віск, пух тощо), а також для виробництва ряду лікувальних препаратів.

Провідними галузями тваринницького комплексу Черкащини є молочно-м'ясне скотарство, свинарство та птахівництво, де впроваджуються сучасні досягнення селекції й біотехнології. Розвитку цієї галузі сприяють 12 племзаводів, 5 племгосподарств, 46 племінних ферм з розведення молочної та м'ясної худоби і свиней.

Загальна оцінка ситуації показує, що основою галузі тваринництва є поголів'я худоби, якому впродовж останніх років завдано значної шкоди. (Таб.1) Із 1991 року в Черкаській області спостерігається тенденція до скорочення поголів'я великої рогатої худоби на 754,6 тис.голів, свиней на 612,4 тис.голів, овець на 222 тис.голів та коней на 24,5 тис.голів, проте відбулося збільшення птиці на 14217,8 тис.голів.[3] Сучасні демографічні процеси у тваринницькій галузі області дають підстави для невтішних прогнозів щодо її розвитку найближчим часом. Поголів'я корів постійно скорочується й особливо швидкими темпами цей процес відбувається в сільськогосподарських підприємствах, ще в 1996р. їх налічувалось 197,1 тис.голів, а вже в 2012 р. – 45,8 тис.голів.

Молочно - м'ясне скотарство, як провідна галузь продуктивного тваринництва, займається не тільки розведенням великої рогатої худоби, але й забезпечує населення яловичиною, телятиною, молоком, постачає харчовій та легкій промисловості відповідну сировину, дає основну масу органічних добрив для полів. Загальна чисельність поголів'я ВРХ в умовах економічної кризи зазнала істотного скорочення у сільськогосподарських підприємствах та у господарствах населення, проте поступове зростання відбулося у

фермерських господарствах з 0,4 тис. голів у 1996р. до 5,6 тис. голів у 2012р. (Рис. 1)

Таблиця 1
Поголів'я худоби та птиці з 1991р. по 2012 р.
(тис. голів)

Роки	Велика рогата худоба		Свині	Вівці та кози		Коні	Птиця
	усього	у тому числі корови		усього	у тому числі вівці		
1991	958,5	308,5	1056,7	261,6	226,3	32,0	9742,6
1996	732,2	273,9	765,0	114,7	61,7	30,0	7042,6
2001	422,5	188,7	506,4	62,7	8,8	23,4	5475,1
2006	279,6	131,1	433,3	48,0	4,7	13,6	8900,3
2011	208,8	95,4	488,1	39,3	7,0	8,0	27019,7
2012	203,9	93,5	444,3	39,6	8,1	7,5	23960,4

Статистичний щорічник Черкаської області за 2011 рік

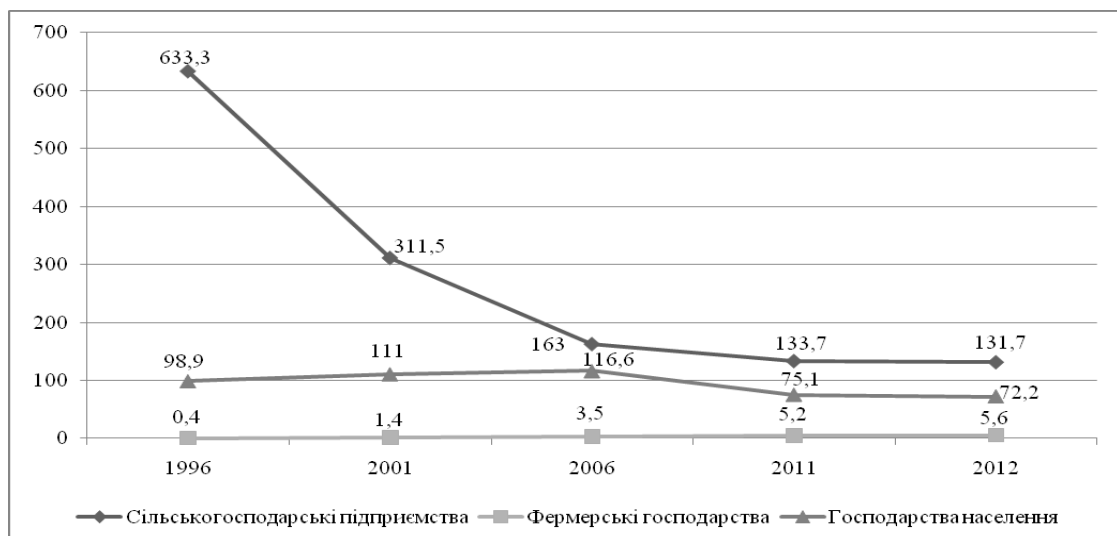

Рис. 1. Динаміка поголів'я худоби за категоріями господарств в період з 1996р. по 2012р.

Джерело: складено автором на основі даних, взятих з праці: Поголів'я худоби та птиці за категоріями господарств – Ч.: Статистичний щорічник Черкаської області, 2012 – 505с.

Станом на 1 січня 2013р. найбільша чисельність великої рогатої худоби була у Чорнобаївському (32766 голів), Золотоніському (21135 голів) та Христинівському (11883 голів) районах, відповідно і чисельність корів молочного напрямку в цих районах найбільша. [4] Найбільш поширеними породами ВРХ є: українська червоно-ряба молочна порода, українська

чорно-ряба молочна порода, айширська молочна порода, симентальська порода, українська м'ясна порода.

Основною продукцією продуктивного скотарства залишається виробництво м'яса та молока. На початку 90-х років у Черкаській області було вироблено 1009,7 тис. тонн молока, що складало 4,1 % від загального виробництва в країні, а вже в 2011-му році було вироблено 463,9 тис.тонн, і склало 4,2% від загального виробництва в країні. Найбільшими виробниками молока у 2013 році стали господарства Чернобаївського (741676 ц), Золотоніського (517006 ц) та Христинівського (249134 ц) районів, найнижчі показники зафіксовані в Кам'янському (27394 ц), Монастирищенському (23494 ц) та Канівському (7598 ц). [4] Молоко є сировиною для харчової промисловості, зокрема, для 45 молокопереробних підприємств області, найбільшими з яких: ВАТ «Звенигородський сироробний комбінат», ВАТ «Шполянський молокозавод», ПАТ "Золотоніський маслоробний комбінат" та ін.

На Черкащині реалізовано на забій 2013-го року 46,02 тис.голів великої рогатої худоби, з них 11,2 тис.голів у Чернобаївському районі, 7 тис. голів у Золотоніському районі та 4,6 тис.голів у Христинівському районі. Проте ситуація є невтішною щодо виробництва м'яса (яловичини та телятини), тому, як в 1995-му році воно складало 49,9 тис.т, а вже у 2011-му році 17,8 тис.т.(Рис.2)

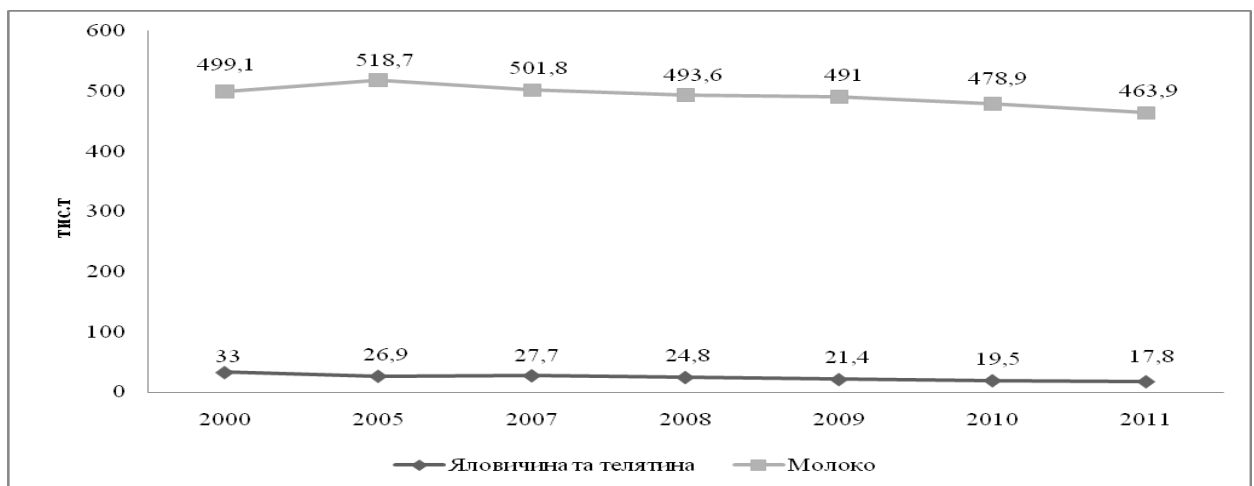

Рис. 2. Динаміка виробництва продукції ВРХ з 2000р. по 2011р.

Джерело: складено автором на основі даних, взятих з праці: Виробництво м'яса за видами. Виробництво молока. – Ч.: Статистичний щорічник Черкаської області, 2012 –505с.

М'ясо, як і молоко, є сировиною для харчової промисловості, зокрема для 6 переробних підприємств (Городищенський холодильний комбінат Черкаської облспоживспілки, ПАТ «Ватутінський м'ясокомбінат», ВАТ «Золотоношам'ясо», ТОВ «Славутич», ВАТ «Уманський м'ясокомбінат», ПРАТ «Магелан»).[2]

Свинарство за чисельністю поголів'я станом на 1 січня 2012 року склало 444,3 тис. голів і займає друге місце після поголів'я птиці (23960,4 тис. голів).

Свинарство, як галузь в умовах як колективної, так і приватної системи організації праці переважно розвивається в регіонах інтенсивного землеробства, зокрема картоплярства, продовольчо-фуражного зернового господарства та промислової переробки сільськогосподарської сировини. В умовах розвитку різноукладності на селі свинарство розвивається в усіх регіонах.[6] Чисельність поголів'я свиней розподіляється практично рівномірно по всій території області, коливаючись в межах від 350 до 750 тис. голів. У період 1991-2012 років чисельність свиней зменшилась на 612,4 тис. голів. (Табл. 1) Найвища концентрація поголів'я спостерігається у Золотоніському (87,6 тис. гол.), Чорнобаївський (54,8 тис. гол.) та Жашківському (32,3 тис. гол.) районах (Рис. 3), це спричинене тим, що в даних районах області постійно працюють над вдосконаленням технологій утримання свиней. Так, в Золотоніському та Чорнобаївському районі переобладнано тваринницькі приміщення свиноферм в господарствах ТОВ «Селекційний племзавод Золотоніський»; ТОВ Чорнобай м'ясо, СТОВ «Богодухівське», СТОВ «Кліщинське» та СТОВ «Світанок». Також, залучаються іноземні інвестиції в дану сферу, зокрема, в Золотоніському районі, в ТОВ «Золотоніський бекон» ведеться інвестиційний проект – «Будівництво свинокомплексу потужністю 32 тис. реалізованих свиней живою вагою на рік», суть якого промислове вирощування свиней на основі сучасних інвестиційних технологій. [1]

Обсяги виробництва свинини з 1995р. по 2011р. збільшилися на 0,3 тис.т, в тому числі в сільськогосподарських підприємствах на 8,4 тис.т., у фермерських господарствах на 0,9 тис. т., але в господарствах населення скоротилося на 8,1 тис.т. Домінуючими породами свиней як м'ясного, так і м'ясо - сального напрямку є породи: ландрас, дюрок та велика біла.

Птахівництво постачає населенню і харчовій промисловості м'ясо та яйця, а легкій – пух і пір'я. Це найбільш продуктивна, механізована й автоматизована галузь тваринництва, що істотно впливає на його територіальне розміщення й організацію. Виробничий потенціал галузі достатній для повного забезпечення потреб населення країни в яйцях і м'ясі птиці на рівні обґрунтованих норм споживання.

Птахівництво одна з найбільш рентабельних галузей тваринництва. Після тривалого занепаду (1996 – 2006 рр.) чисельність поголів'я птиці почала поступово зростати, в основному за рахунок крупних птахофабрик, які вирощують в основному курей м'ясного напрямку – бройлерів. У Черкській області у 2012 році функціонувало 34 великих птахівничих підприємств, які, окрім виробництва курятини, займалися розведенням курей-несучок. На кінець 2012 року загальна чисельність поголів'я птиці усіх видів у досліджуваному регіоні налічувала 26280 тис. голів (займає перше місце серед регіонів України), найбільше їх налічується в господарствах Канівського (14 719,3 тис. голів.) та Черкаського (5138,3 тис. голів) районів.

(Рис.4) Загальне виробництво курячих яєць на кінець 2012 р. сягало 798,3 млн.штук (4,2% до загального виробництва в Україні).[4] В області є три райони – лідери з виробництва яєць, це: Черкаський район - 406,5 млн.шт (50,9% до загального виробництва області), Золотоніський - 117 млн.шт (14,7%) та Городищенський – 72,5 млн.шт (9,1%). (Рис. 5)

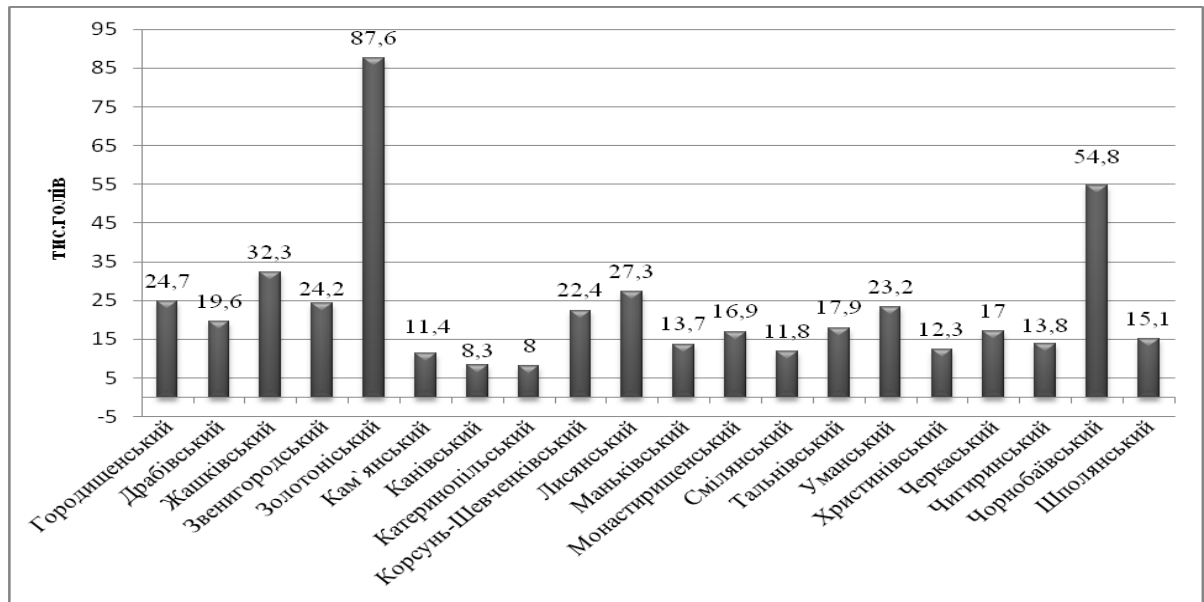

Рис. 3. Динаміка поголів'я свиней по районах Черкаської області станом на кінець 2012 року

Джерело: складено автором на основі даних, взятих з праці: Поголів'я худоби та птиці за містами та районами на 1 січня 2012 року.. – Ч.: Статистичний щорічник Черкаської області, 2012 –505с.

Вівчарство – галузь, що виробляє не лише м'ясо (баранину), але й сировину (вовну, овчину, шкурки і смушки) для легкої промисловості. Для випасу овець використовуються малопродуктивні кормові угіддя, розташовані на крутих схилах, у долинах ярів і балок.

У процесі реформування аграрного сектора вівчарство виявилось найменш економічно захищеним серед інших галузей тваринництва через специфічні особливості технологічного процесу (виробництво сировини, яка надходить раз на рік), що зумовило небачені темпи його скорочення, а в деяких районах Черкаської області – майже повну ліквідацію.

Так, поголів'я овець та кіз за 20-річний період у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області зменшилося з 261,6 тис. гол (1991 рік) до 39,6 тис. гол (2012 рік). (Табл.1) Поголів'я овець та кіз по всіх районах області практично однорідне, і коливається в межах від 1 до 3 тис.голів, проте найбільша кількість спостерігається в Уманському (3,1 тис.голів) та Шполянському (3,0 тис.голів) районах, найнижча – в Маньківському (1,3 тис.голів) та Лисянському (1 тис.голів) районах. (Рис.6)

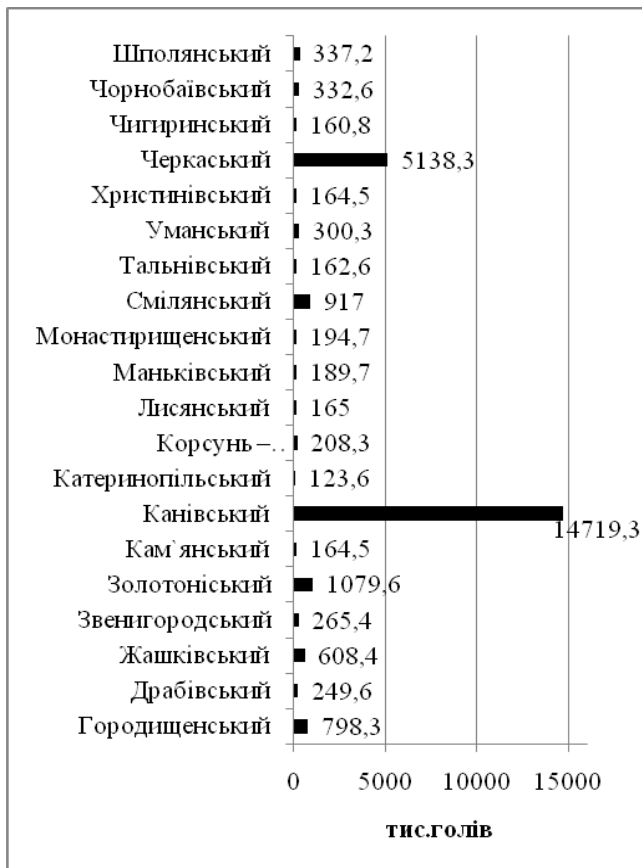

Рис. 4. Чисельність поголів'я птиці по районах Черкаської області станом на кінець 2012 року

Рис. 5. Виробництво яєць по районах Черкаської області станом на кінець 2012 року

Джерело: складено автором на основі даних, взятих з праці: *Поголів'я птиці. Виробництво яєць. (усі категорії господарств на кінець 2012 року)* – Ч.: Статистичний збірник «Сільське господарство Черкащини», Ч.: 2013 – 248с.

Аналогічний спад спостерігається і у виробництві вовни – з 726 т (1990 рік) до 2,08 т (2013 р). Середній настриг вовни знизився з 2,2 кг (1995 рік) до 0,4 кг вовни на голову (2013 рік). Виробництво м'яса (баранина та козлятина) також знизився з 1,1 тис. т в 1995р. до 0,6 тис. т в 2012р.[4]

Стан матеріально-технічної бази галузі критичний, майже повністю призупинено капітальне будівництво, основні фонди (особливо приміщення) зношені на 80-85 %, практично не надходять нові технічні засоби та технологічне устаткування, не виробляються комбікорми для овець.

Оскільки вівчарство – винятково важлива галузь тваринництва, що забезпечує продуктами і незамінною сировиною, то її відродження має особливе значення. Оцінюючи ситуацію розвитку галузі вівчарства в Черкаській області, першочергову увагу для подолання глибокої кризи та відродження вівчарства, треба зосередити на вирішенні наступних завдань:

- ✓ розвиток і функціонування вівчарства в середніх та великих за розміром сільськогосподарських підприємств різних форм власності;

- ✓ створення стабільної, надійної і дешевої кормової бази на основі удосконалення системи кормовиробництва і підвищення якості використовуваних кормових ресурсів для повного забезпечення овець необхідною кількістю поживних речовин;
- ✓ удосконалення матеріального стимулювання праці робітників, впровадження раціональної організації виробництва на основі комплексної механізації трудомістких процесів, формування працездатних колективів і т.д.[5]

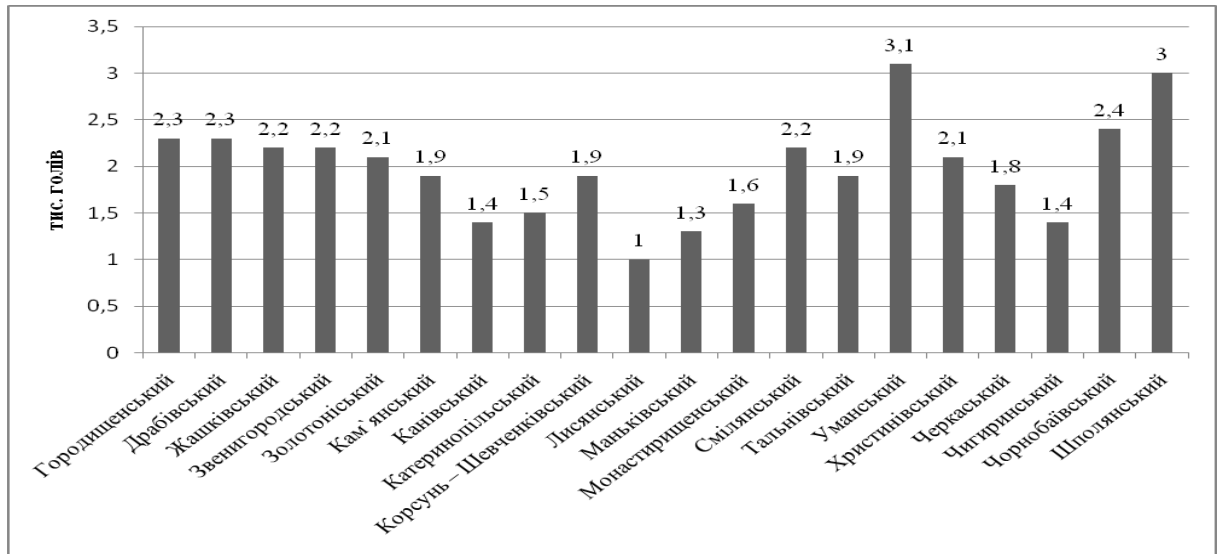

Рис. 6. Поголів'я овець та кіз по районах Черкаської області станом на кінець 2012 року

Джерело: складено автором на основі даних, взятих з праці: Поголів'я овець та кіз. (усі категорії господарств на кінець 2012 року) – Ч.: Статистичний збірник «Сільське господарство Черкащини», Ч.: 2013 –248с.

Враховуючи сучасний стан тваринництва даного регіону, виділимо основні пріоритети для подальшого та кращого розвитку галузі:

- підвищення продуктивності худоби на основі поліпшення якісного складу поголів'я, охоплення селекційно-племінною роботою селянських і фермерських господарств;
- розвиток комбікормової промисловості і виробництва комбікормів для забезпечення товаровиробників повноцінними комбікормами та білково-вітамінними добавками;
- посилення підтримки виробництва продукції тваринництва шляхом збільшення державних дотацій;
- стимулювання розвитку сільськогосподарських виробничих кооперативів і приватних підприємств з переробки та збуту продукції тваринництва, сервісних формувань з селекції й відтворення худоби;
- проведення економічно обґрунтованої зовнішньоекономічної політики щодо продукції тваринництва.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, оцінивши стан тваринництва в Черкаській області, відзначили такі основні тенденції:

- ✓ зменшення поголів'я ВРХ на 754,6 тис. голів, свиней на 612,4 тис. голів, овець на 222 тис. голів та коней на 24,5 тис. голів;
- ✓ збільшення поголів'я птиці на 14217,8 тис. голів;
- ✓ зростання рівня виробництва м'яса за рахунок птахівництва;
- ✓ майже ліквідація галузі вівчарства.

Пріоритетним напрямом стратегії розвитку тваринництва в сільськогосподарських господарствах Черкаської області є структурна перебудова у тваринництві, яка реалізується через інвестиційну підтримку галузі, поліпшення якості кормової бази, селекційно-племінної справи, впровадження сучасних інноваційних технологій, підготовку висококваліфікованих кадрів, проведення ветеринарних і санітарних заходів.

Список використаної джерел:

1. Інформація про інвестиційні проекти [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Черкаської обласної державної адміністрації: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.oda.ck.ua>
2. Статистичні відомості по районах Черкаської області [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт агенства стратегічних досліджень: [сайт]. – Режим доступу: http://sd.net.ua/2009/10/15/cherkaska_oblast.html
3. Статистичний щорічник Черкаської області за 2011 рік. Головне управління статистики у Черкаській області/ відповідальні за випуск А.В.Бабич, М.Г.Литвин, Л.В.Януш// - Черкаси:2012. – 505 с.
4. Статистичний збірник «Сільське господарство Черкащини 2012» Головне управління статистики у Черкаській області/ За редакцією В.П. Приймак. – Ч.:2013. – 248 с.
5. Стратегія розвитку Черкаської області до 2015 року./ Черкаська обласна державна адміністрація/ - Черкаси, 2011р. – 70 с.
6. Сухий П. О. Монографія: Агропродовольчий комплекс Західноукраїнського регіону / Петро Олексійович Сухий. – Ч.: Рута, 2008. – 400 с.

Машко А.О. Тенденції розвитку тваринництва в Черкаській області

Розглянуто стан тваринництва Черкаської області. Проаналізовано підгалузі тваринницького комплексу даного регіону. Сформульовані основні пріоритети для подальшого розвитку галузі.

Ключові слова: тваринництво, скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство, Черкаська область.

Машко А.А. Тенденции развития животноводства в Черкаской области

Рассмотрено состояние животноводства Черкаской области. Проанализированы подотрасли животноводческого комплекса данного региона. Сформулированные основные приоритеты для дальнейшего развития отрасли.

Ключевые слова: животноводство, скотоводство, свиноводство, птицеводство, овцеводство, Черкасская область.

Mashko A.O. Trends in livestock development in Cherkasy region

The state livestock Cherkasy region. Analyzed sub livestock complex in the region. Set main priorities for further development of the industry.

Keywords: stockbreeding, cattle-breeding, swine breeding, poultry breeding, sheep, Cherkasy region.